

**FARKAS ÁRPÁD**

**ERDÉLYI GAZDASÁGOK ÜZEMI VISZONYAI  
ÉS IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI**

**Az OMGE.-ben, 1941. dec. 12-én megtartott előadás**

**KOLOZSVÁR  
MINERVA IRODALMI ÉS NYOMDAI MŰINTÉZET R.-T.  
1941**

Ha a dunántuli vagy alföldi gazda a Királyhágón átutazva először lép Erdély területére és ott gazdaszemmel körülnéz, az első benyomások után, amelyeket a gazdasági viszonyok szempontjából magának ott szerez, könnyen hajlamossá válik arra, hogy a mezőgazdasági haladás tekintetében Erdély elmaradottabbnak ítélje meg, mint amilyenek az ország többi területeit ismeri. Azt fogja látni, hogy ott nemcsak a termelés technikája, hanem az üzemi viszonyok szempontjából is ma még olyan módszerek vannak elterjedve, amelyeket a szaktudomány hátrább helyez történelmi haladás és fejlettség tekintetében azoknál, amelyeket az Erdélyt látogató gazda hazuról ismer. Hogy nálunk Erdélyben csak az üzemrendszereket tekintve még ma is túlnyomóan háromnyomásos forgókényszerben gazdálkodnak és az ugartartás aránya sok vidéken 20 %-on felül is emelkedik, már csak ezek is elegendők arra, hogy felületes szemlélő belőlük az Erdélyi gazdák maradiságára következtessen, akik a gazdasági haladás iránt nem volnának elég fogékonyak.

Hogy ezeket az állapotokat könnyebben megérthessük és egyidejűleg az erdélyi gazdaságok üzemi viszonyait is tárgyilagosabban megítélhessük, vessünk egy pillantást Erdély domborzati térképére és látni fogjuk, hogy az földrajzilag egy magas hegyektől körülvelt medencét képez, amely a környező területek közé beékelve évszázadok óta *önálló gazdasági életre* volt utalva. A szomszédos területekre vezető kevés számú és nehezen járható utak következtében ez a medence ősi idők óta túlnyomóan önellátásra kényszerült, ami természetszerűen elhatározó befolyást gyakorolt Erdély mezőgazdasági viszonyainak kialakulására. Ebben az *önálló gazdasági egységben* a kenyérmagvak szempontjából ellátatlanok száma aránylag mindig elég magas volt, mert hiszen a magasabb fekvésű hegyvidékek lakói ebből a szempontból túlnyomóan a többi területek gabonatermésére szorultak. Ennek folytán Erdélyben a gabonatermelésnek minden időben kedvező volt a konjunktúrája, így pl. akkor, amidőn Németországban 1 kg. sertéshús ára 6 kg. búza árának felelt meg, Erdélyben már 3 kg. búza árával lehetett 1 kg. sertéshúst vásárolni. Ez magyarázza meg, hogy miért maradt meg ott olyan túlnyomó mértékben a kenyérmagvak termelése, bár a klimatikus viszonyok erre egyáltalában nem nyújtanak kedvező alapot. Ennek következtében látjuk Erdélyben a szántóföldi termelést olyan területekre is kiterjesztve, hol a domborzati viszonyok az okszerű szántóföldi művelést csaknem lehetetlenné teszik és feltétlenül rét- vagy legelőkulturára utalnak. Ennek a túltengő gabonatermelésnek kifejlődésére előmozdítólag hatott a továbbiakban az a körülmény is, hogy Erdély ellátatlanjai csaknem kizárólag olyan

hegyvidéki falusi lakosok közül kerültek ki, akiknek táplálkozásában a gabonamagvaknak jut a legnagyobb szerep. Természetszerű, hogy az ilyen mértékben kiterjesztett szántóföldi kultúra és gabonatermelés mellett, ami a nem megfelelő klimatikus talaj és domborzati viszonyok következtében erőszakoltan maradt meg, a talajművelés és talajerőfenntartás megfelelő foka csak az ugartartás további megmaradása mellett volt lehetséges. Az állattenyésztésre ebben az önellátó Erdélyben *kedvezőtlenebbek* voltak a viszonyok és bár az összes természeti körülmények az állattenyésztés fejlesztésére utaltak, annak fejlődése mégsem érte el a megfelelő mértéket, miután az állattenyésztési termékeknek ebben az önellátó gazdasági egységben nem volt meg a megfelelő értékesítési lehetőségük, állattartással ugyanis minden gazda szükségletén túlhaladó mértékben foglalkozott, kiviteli lehetőségek pedig ebben az irányban nem állottak fenn. Így állott elő Erdélyben a gazdasági izoláltság következtében az a sajátságos helyzet, hogy a szántóföldi, *főleg gabonatermelés a kedvezőtlen természeti adottságok ellenére tetemes részét képezi a mezőgazdasági termelésnek, míg az állattenyésztés nem tudott ahhoz a szerephez jutni, amely a kedvező természeti viszonyok folytán megilletné.*

Bár a közlekedési utak és eszközök javulása folytán Erdély gazdasági elzártságában később némi javulás volt észlelhető, ez azonban nem elegendő arra, hogy a már beállított mezőgazdasági termelést számbavehető mértékben új irányok felé terelhesse.

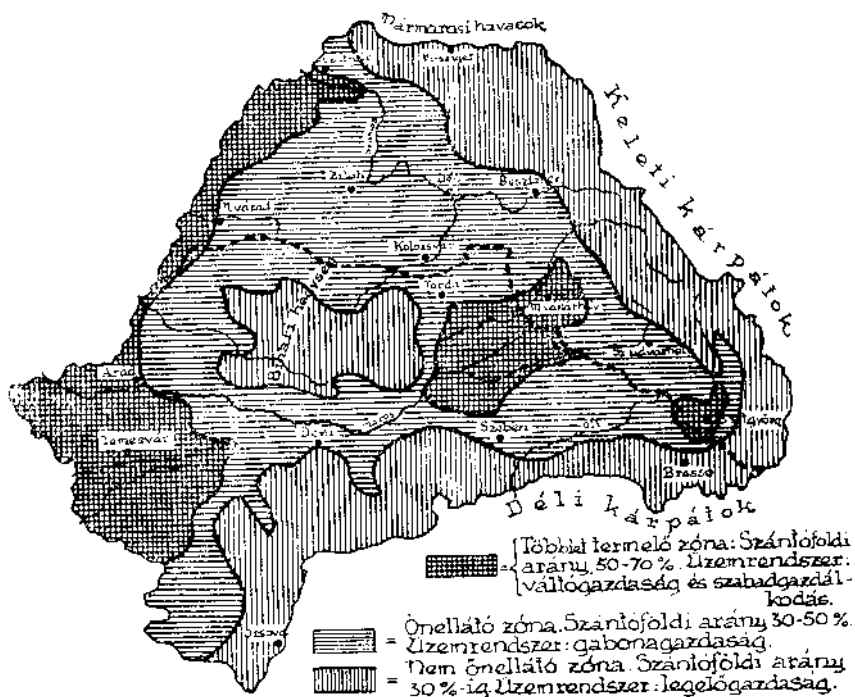
Ezek alapján megállapítható, hogy Erdélyben az önellátás céljainak szolgálatában olyan mezőgazdasági termelési munkamegoszlás alakult ki, amelynek alapján térképen is kirajzolhatók nagy vonásokban azok az övezetek, amelyeknek ebben a rendszerben természeti adottságaik és közgazdasági helyzetük alapján más és más szerep jutott. Ebből a szempontból meglehetősen élességgel elhatárolhatók azok a területek, amelyek nem tudtak annyi kenyérmagot termelni, amennyi ellátásuk céljaira szükséges lett volna, ezek a területek tehát, ennek alapján „nem önellátóknak“ nevezhetők; mellettük megkülönböztethető az önállatók övezete, ahol kenyérmagszükséglet kielégítésére elegendő mezőgazdasági termelés folytatható, tehát „önellátó“ és végül a legjobb termelési viszonyok között levő területen megtalálhatjuk az önellátás mértékein túlmenő mezőgazdasági termelést, tehát a „többlettermelők“ övezetét.

Ezzel a beosztással kapcsolatosan nem lesz érdektelen, ha a bécsi döntés által meghúzott határok alapján előállott helyzetre is röviden kitérek. Ezek az új határok, ahogyan az térképről könnyen megállapítható, Erdély területét úgy metszik keresztül, hogy a *Magyarországhoz visszatért rész csaknem kizárólag nem önellátó vagy önellátó területeket foglal magában*, a fölösleget termelő övezetről csak töredékek kerültek vissza az anyaországhoz. Ennek a nehéz helyzetnek következményeivel kell most a megnagyobbodott Magyarországnak megbirkóznia.

A vázolt közgazdasági keretek közé illeszkedik be az erdélyi gazda gazdasági üzemi viszonyaival, aki az ottani nehéz közlekedési viszo-

nyok következtében méginkább önellátó berendezésre van utalva, mint bármely területünk gazdái. A gazdák és elsősorban a kisgazdák minél nagyobb fokú, lehetőleg teljes önellátásra való törekvése közismert, annál inkább érthető lesz ez a törekvés Erdélyben, ahol a piaccal való kapcsolat fenntartása annyira nehéz. Ezek alapján természetesen, hogy ott sokkal inkább, mint bármely más vidéken a természeti adottságokkal kapcsolatos *önellátás* kérdése fogja meghatározni a gazdaságok üzemi viszonyait. Ott, ahol a természeti viszonyok mostohasága nem engedi meg, hogy a gazda a részére kimért kis területen annyi, elsősorban kenyérgabonát termeljen, amennyi magának és családjának ellátására szükséges és ahol ezt a célt a gabona-termelés erőszakolása mellett sem tudja elérni, ott más foglalkozás, főleg erdőművelés után néz és az így elért szerzemény segítségével fogja hiányos gabonakészletét kiegészíteni. Önellátásában az állati termékek is elég lényeges szerepet játszanak, ezeknek megszerzése azonban nem jelent nehézséget, sőt ebben a tekintetben igen gyakran feleslegei is vannak, miután állattenyésztésre a különben nem önellátó zónában is bőséges alkalom nyílik.

### ERDÉLY ÜZEMI ZÓNÁI.



Az *önellátó övezetben* a föld termőképessége kisebb-nagyobb különbségekkel megadja annak lehetőségét, hogy a gazdák magukat legfontosabb szükségleteik szempontjából saját gazdaságukból ellát-

hassák. Az itt élő gazdák tehát minden erejükkel azon lesznek, hogy elsőrendű szükségleteik szempontjából annyit termeljenek, hogy ne kelljen semmit a piacon vásárolni. Ezt legtöbbször csak a gabonamagvak erőszakolt termelése útján tudják elérni, tehát olyan területeket is felszántanak, amelyek arra nem alkalmasak, tulnyomóan termelik a kalászosokat, még ugartartás árán is, pedig a természeti viszonyok nagyobbára nem alkalmasak a gabonatermelésre. A szántóföld alig teremvén annyit, amennyi kenyérmagellátásunkra szükséges, az egész szántóterület ennek a célnak a szolgálatában áll, ettől csak olyan esetekben van eltérés, mikor a viszonyok bizonyos kisebb feleslegeket is eredményezhetnek. Ilyenkor helyet foglalhatnak a szántóföldi növények között a takarmánynövények is, különben az állattartás egészen a rétre és legelőre, vagy a gabonatermelés maradványaira szorul. Ezért ebben a zónában a szántóföld viszonylagos túltengése észlelhető a legelő és rét rovására, még természeti adottságok ellenére is. Az állattenyésztési termékekkel való ellátás itt sem okoz nagyobb gondokat, miután még az így leszállított lehetőségek mellett fennálló állattenyésztés is termel annyit, amennyi a gazda háztartási szükségletének fedezésére szükséges; ezen a mértéken tulmenőleg fokozni az állattenyésztést nem áll különösebb érdekében, miután az állattenyésztési termékek értékesítésre hiányoznak a megfelelő lehetőségek.

A *többlettermelő zóna* üzemait önellátás szempontjából az jellemzi, hogy itt a föld termőereje és az időjárási viszonyok lehetővé teszik, hogy az átlagos birtoktípus mellett már a gazdaságok szántóföldi területének egy bizonyos része is kitermelje azt a gabonamennyiséget, amely a háztartás ellátására akár közvetlenül, akár közvetve szükséges, a terület többi része az önellátás szempontjából ilyenformán felszabadul és a többlettermelés szolgálatába áll. Ezekben a területeken tehát a gazdaságok már lényeges fölöslegeket termelhetnek, amelyek onnan kikerülve, a nemönellátó területek szükségletének fedezésére szolgálhatnak, vagy pedig kivitelre kerülhetnek. Ha ezeken a területeken a növénytermelés irányát részletesebb vizsgálat alá vesszük, könnyen megállapíthatjuk, hogy az önellátás alól felszabaduló területek tulnyomó része nem mindig a gabonatermelés kiterjesztésének céljait fogja szolgálni, hanem sok helyütt a gazdák azt a takarmány- és ipari növények termelésének kiterjesztésére használják fel és földfölöslegeiket sokszor csak olyan mértékig fogják a többletgabonatermelés szolgálatába állítani, ameddig a gabonatermelés jobb jövedelmezőséget mutat.

Ennélfogva ezeken a területeken a szántóföldi termelés arányának kellő kiterjesztése és a gabonanövények leszorított aránya mellett a takarmány- és helyenként az ipari növényeket találjuk jelentékeny mértékben tért foglalni. Itt ezekkel kapcsolatosan nemcsak számbeli, hanem minőség tekintetében is jelentős állattenyésztés indul meg, amely itt már kevésbé a természetes rétekre és legelőkre, mint inkább a szántóföldi takarmánytermelésre támaszkodik. Így az önellátás hatása alatt előáll az a paradox helyzet, hogy Erdélyben nem

azokon a területeken találjuk úgy szám, mint minőség tekintetében a legfejlettebb állattenyésztést, ahol első pillanatra az várható volna, illetőleg a legelőekben és rétekben bővelkedő vidéken, hanem ott, ahol a gabonatermelés szempontjából jobbak a természeti adottságok. Ehhez hozzájárul még az a körülmény is, hogy a többlettermelő területeken az állattenyésztés termékeinek értékesítése jobban meg volt szervezhető és így annak jövedelmezősége is kedvezőbben alakulhatott.

A fentiek szerint, a természeti viszonyokkal kapcsolatos önellátást az üzemi viszonyok kialakulásának tengelyébe helyezve, elsősorban eltérő arányokat találunk az erdélyi gazdaságok *mivelési ágai* között. A szántóföld aránya a nemönellátó zónában jóval ötven százalékon alul marad, míg az önellátó zóna szántóföldi aránya ötvenhatvan százalék között mozog, a többlettermelő övezetben pedig ezen az arányon is felülemelkedik. Ezek az alapvető tényezők hasonló mértékben befolyásolják a *szántóföldi termelés arányait is*. A nemönellátó zóna üzemei a szántóföldön kizárólag kenyérmagvak termelésével foglalkoznak és ezek közül is elsősorban a ridegebb klímát elbíró kalászosokra helyezik a fősúlyt. Az általuk alkalmazott üzemsziszter kimeríti a legelőgazdálkodás kritériumát. Az önellátó zóna üzemei szintén a kenyérmagvakra helyezik a fősúlyt, a szántóföldi növények arányában ezek ötventől nyolcvan százalékig is helyet foglalnak. A kenyérgabonák közé azonban itt már igen nagy mértékben beillesztik a kapásokat is, különösen a tengerit. Ezeknek a gazdaságoknak üzemszisztere a gabonagazdaságok jellegét viseli magán és a leggyakoribb esetben az ugartartással kapcsolódik. A túlzott gabonatermelés ugyanis a talajerőfenntartás céljából szükségessé teszi az ugartartást, amelynek ilyen nagymértékben való fenntartása egyéb körülményeken kívül ebben a növénytermelési irányban is leli magyarázatát. Az önellátó zóna gazdaságai nagyobbára hármas forgókényszerben gazdálkodnak, amely részben ugartartással kapcsolódik, részben a javított hármas nyomás alapján áll. A takarmánytermelés itt még a rétekre s legelőkre szorul, a szántóföldön csak elvétve és kis területeken találunk takarmánynövényeket. A harmadik, a többlettermelő zóna gazdaságai túlnyomóan úgy rendezkednek be, hogy a túlzott kenyérmagtermelést viszonylagosan leszállítják és a szántóföldnek egyrészt a gabonamagvak helyett a takarmánynövényeket is bevezetik, egyes vidékekre vonatkozólag elég kiterjedt mértékben. Ezenkívül itt már a helyi értékesítési lehetőségek szerint az ipari növényeknek is jelentős szerep jut a szántóföldi növények arányában. Az üzemszisztert tekintve ezeknek alapján ebben az övezetben a gabonagazdálkodási jelleg megszűnik és azt a váltógazdálkodás vagy a szabadgazdálkodás váltja fel, amelyben a takarmánynövények is szerephez jutnak. Ezeken a területeken az ugartartás természetesen megszűnik és a forgókényszer is odamódosul, hogy a harmadik szakaszban túlnyomó arányban takarmány- és ipari növények foglalnak helyet. Legtöbb esetben azonban a forgókényszer ebben az övezetben teljesen eltűnik és az egyéni gazdálkodás nyer bevezetést.



Állattartás szempontjából az erdélyi gazdaságokra nézve jellegzetes az átlagosan csekély állatállomány, amely vizsgálataink szerint nem haladja meg 100 k. h. mezőgazdasági területre a 20 számos állatot, ami az ország többi területeivel szembeállítva, 20—40%-os csökkenést mutat. Részleteiben ennek a számos állatállománynak 62%-a szarvasmarhatartásra, 26%-a lóartásra, 11%-a sertéstartásra és 1%-a juhtartásra esik. A baromfiakból 68 drb., a méhekből 12 család esik 100 k. h. mezőgazdasági területre. Hogy ez az állatállomány mennyire csekély, arról legkönnyebben képet alkothatunk magunknak, ha ezeket az adatokat az anyaország többi területeivel összehasonlítjuk, ahol az OMGE felvételei szerint 26—33 drb. számos állat esik 100 k. h. mezőgazdasági területre. Az állatállomány megoszlása szempontjából egyedül a juhállomány arányában mutatkozik Erdély javára számbavehető eltérés. Ezzel szemben legnagyobb különbség Erdély hátrányára a lóartásban állapítható meg.

Az erdélyi üzemek tehát az anyaországgal való összehasonlítás alapján elsősorban szarvasmarha- és juhtartók, csak ezek után következik a ló- és sertéstartás. Az ígásállomány formáira nézve, amely szintén ebben a létszámban foglal helyet, azt láthatjuk, hogy az erdélyi gazdák 20 k. h.-ig terjedő üzemekben túlnyomóan tehénigát és elszórtan lóigát használnak, a 20 holdon felüli gazdaságokban kezdődik az ökör- és lófogatoknak ígázás céljaira való, rendszeres beállítása és pedig igen gyakran vegyes formában, amikor tehén-, ló-, illetve ökörfogatokat vegyesen használnak. Átlagosan, amennyire az ígásállatok elkülönítését a haszonállatoktól keresztül lehet vinni, megállapítható, hogy 100 k. h. mezőgazdasági területig terjedő gazdaságokban egy fogatra (tehén-, ló- és ökörigát egyenértékűnek véve) 15 k. h. szántó föld esik. Ha lófogatra redukáltan számítjuk ki az egy ígára eső szántóföldi terület kiterjedését, úgy egy fogatra 22 k. h. szántó föld esik. Ebből az következne, hogy az ígásállomány belterjesebb kihasználásra is elegendő volna, mint amelyet jelenleg ott folytatnak. Bár kiscsajásokban az ígásfogatok kihasználhatósága a birtok kiterjedése folytán korlátozva van és a háztartás is igényel ígásmunkát, mégis megállapítható, hogy az erdélyi gazdaságok bőven rendelkeznek ígáserővel, amely a gazdálkodás belterjesebbé tételére is elegendő alapot nyújt.

Hogy ez mennyire úgy van, arról a munkafelhasználási táblázatra vetett rövid pillantással meggyőződhetünk. Az erdélyi gazdaságok ígásmunka felhasználása eszerint az őszi munkacsúcs idején havonként maximálisan 90 lófogatnapot tesz ki 100 k. h. mezőgazdasági területre számítva, ezzel szemben egy ígásfogát havonkénti munkateljesítményét 24 napra véve és 100 k. h. szántóföldi területre öt ígásfogatot számítva, ez az ígásállatlétszám havonként 120 lófogatnap teljesítésére volna képes. Tehát az ígásmunkaszükséglet nemcsak bőven fedezve van, hanem ezzel szemben lényeges ígáserőfölösleg is mutatkozik. Külön kiemelendő ezzel kapcsolatban az a körülmény is, hogy az erdélyi gazdaságok ígásállatszükségletét nem lehet azzal a mértékkel mérni, amelyet az ország többi részében alkalma-

zunk. Ott ugyanis a birtokrészek szétszórtsága nagyobb és az útviszonyok is kedvezőtlenebbek.

Az ígásállattartás tekintetében legfeljebb az ígásállatállomány minősége ellen eshetik sok esetben kifogás, amely a nehéz talaj- és domborzati viszonyok következtében gyakran alatta marad annak a minőségnek, amelyet az erdélyi különleges körülmények megkívánnak. Innen magyarázható részben az is, hogy a bivalyartás nemcsak hogy sok vidéken még ma is megmaradt, hanem folytonosan terjed.

Az erdélyi gazdaságok állattartási formáinak vizsgálatánál még szembeötlik az egész állatállománynak a birtok növekedésével párhuzamosan haladó rohamos esése, amely különösen a szarvasmarha- és sertéstartás terén mutatkozik, a többi állattartási ágakban a csökkenés mérve kisebb, sőt az ígás szarvasmarhákkal kapcsolatosan a birtok növekedésével párhuzamosan lényeges növekedés is észlelhető. Az állattartási formák vizsgálata során feltűnő még az a körülmény is, hogy a juhtartás tulajdonképpen nem a legkisebb kategóriák jellegzetes ága, hanem a középnagy kategóriákban van jobban képviselve. Nem kevésbé érdekes a növendékállatok aránya a felnőtt állatokhoz viszonyítva, a szarvasmarhatartásnál ugyanis erre a célra elegendő növendékállatállományt találhatunk, amely a megfelelő utánpótlást biztosíthatja, ezzel szemben a lóartás mellett szereplő csikóállomány aránya kisebb, mint amekkora a megfelelő utánpótlás céljaira szükség volna. Ez is azt mutatja, hogy az erdélyi gazda elsősorban szarvasmarhatenyésztő és lóartással csak másodsorban foglalkozik.

Az állattartás nagyságával kapcsolatban vizsgálat alá vehetjük az erdélyi gazdaságok talajerővisszapótlásának kérdését is. 28 számos állatot 100 k. h. szántóföldi területre feltételezve és számos állatonként 80 q trágyahozamot véve alapul, ez megfelelne évi 2.240 q hozamnak. Ezzel szemben 100 k. h. szántóföld 150 q-ás trágyázást öt éves turnusokban feltételezve, évi 3.000 q-át igényel. Ezek alapján nem tagadható, hogy az alacsony állatállománynak súlyos kihatásai vannak a talajerő fenntartásának kérdésében. Úgy, ahogy ma az erdélyi gazdaságok átlagosan állatállománnyal fel vannak szerelve, teljes szántóföldi kihasználást feltételezve, az istállótrágyatermelés nincs olyan mértékben biztosítva, ahogyan azt a helyes talajgazdálkodás megkívánja. Az ugartartás nagymérvű elterjedése segít a jelenben ezen a lényegbevágó hiányon, és ezért akkor, amikor az ugartartás feltétlen megszüntetését propagáljuk, nem szabad megfeledkeznünk arról a körülményről, hogy Erdélyben az az állattartás mai mértéke mellett a talajerőfenntartás legfontosabb eszköze. A többi tőkerészek vizsgálatával kapcsolatban megállapítható, hogy az erdélyi gazdaságok nemcsak az állattőke, hanem az épületfelszerelés és géptőke szempontjából is szegényebben állnak, mint az anyaországbeliek. Ha ebben a tekintetben összehasonlításokat akarunk tenni, kiténik, hogy példának okául épületfelszerelés szempontjából az erdélyi gazdaságok a dunántuliak épületfelszerelésének csak 70%-ával, eszköz és géptőke szempontjából csak a felével rendelke-



nek. Az alföldi és északi dombosvidéki gazdaságokkal szemben már valamivel kisebb, de még mindig elég számottevő az eltérés az erdélyi gazdaságok terhére.

Egyedül a forgatóke terén mutatkozik az erdélyiek javára számbavehető különbség, amennyiben e tekintetben az északi dombos vidék gazdaságai szegényebbeknek mutatkoznak.

Ha mindezeket a körülményeket tekintetbe véve, nagy vonásokban megjelölni kíséreljük azt az utat, amelyen az erdélyi agrárpolitikának haladnia kell, úgy első teendő gyanánt mutatkozik az állattartás kérdésének megfelelő megoldása olyan irányban, hogy az erdélyi gazdaságok megfelelő mértékű állatállományhoz jussanak. Ez a legkönnyebben és legcélszerűbben az állattenyésztési termékek értékesítésének olyan megszervezése útján volna elérhető, amely az állattartásnak a gabonatermelés mellett kellő jövedelmezőséget biztosítson és pedig nemcsak Erdély egyes elszórt vidékein, hanem nagyobb területekre kiterjedő, mondjuk, szinte általános érvennyel. Hogy ilyen irányú intézkedések milyen lényeges eredménnyel járhatnak, erre nézve legjobb példát mutatják azok a székelyföldi területek, amelyeken példának okáért a tejértékesítésnek megfelelő alapot teremtve, nemcsak az állattenyésztés, hanem ezzel kapcsolatban a növénytermelés is szembeötlő lendületet mutat. Így az állattartási termékek jobb értékesülése maga után vonja az állattartás fokozottabb kiterjesztését nemcsak mennyiségi, hanem minőségi tekintetben is annál is inkább, mert Erdélyben erre az összes természeti adottságok megvannak. A magasabb fokú és jövedelmezőbb állattartás után remélni lehet a gazdaságok olyan mérvű belső megerősödését, hogy abból a további fejlődéshez szükséges felszerelések (gép, eszköz, épület) kiegészítése lehetségessé válik.

A fokozottabb állattartás maga után vonhatja az igásállatlétszám minőségbeli megjavulását is és főleg a trágyatermelés olyan mérvű emelkedését, amelynek kapcsán a növénytermelés megfelelő átszervezésére is gondolni lehet. Bár az igásállatlétszám már a mai helyzetben is számbelileg megfelelőnek mutatkozik, minőségileg azonban még sok kívánnivalót hagy hátra, a talajerőviisszapótlás pedig a mai helyzetben a növénytermelés további fejlesztésének nagy akadály. Ezeknek a nehézségeknek eltüntetése után gondolhatunk az okszerűbb talajművelés és a trágyaigényesebb növények fokozottabb elterjesztésére is. Az ugartartás megszüntetése hasonlóképpen csak ilyen előfeltételek mellett volna minden aggodalom nélkül keresztülvihető, ugyancsak ezek alapján lehetne a takarmány- és ipari növények fokozottabb bevezetésére gondolni. Az erdélyi mezőgazdaság fejlesztésének mindezek az eszközök mellett hathatós segítségére volna a tulságos birtokelaprózódásnak tagosítások segítségével való megszüntetése, függetlenül attól, hogy az a fennálló háromnyomásos rendszer keretében történnék-e vagy sem és elsősorban azzal a céllal, hogy ott, ahol a nagymérvű elparcellázódás a gazdaságoknak észrevehető nehézségeket okoz, a tagosítás hatósági intézkedéssel keresztülvihető legyen. Általában nem volna erőszakolandó az üzemrendsze-

rek megváltoztatása, csak azok szabad fejlődését kellene minden irányban biztosítani, a megfelelő gazdasági körülmények úgyszólván meg-hozzák azok természetes evolúcióját.

Az anyaország közgazdaságába való bekapcsolódás szempontjából Erdély, amint az az elmondottakból természetszerűleg következik, elsősorban az állattenyésztés szempontjából jelent számbavehető apportot, ebben a tekintetben különösen a már említett agrárpolitikai irányelvek megvalósítása után kedvezően egyensúlyozhatná egyes vidékek túlsúlyos gabonatermelését. Az állattenyésztési minőségtermelés, ennek következtében a természeti viszonyok folytán nagyrészt Erdélybe volna áthelyezhető, ahol emellett a tömegtermelésre is kedvezőbb adottságok vannak és jobb feltételeket lehet teremteni, mint az ország többi területein. A megnagyobbodott Magyarország agrár-gazdaságába való beilleszkedés megadhatná a lehetőségeket arra is, hogy Erdélynek azon a részein, hol a jelenlegi túlhajtott gabonatermelés folytán egészségtelen növénytermelési viszonyok állanak fenn, megtörténhessen a gabonatermelés fokozottabb leépítése addig az arányig, amíg azt a helyes üzemszervezés követelményei előírják és így elérhető legyen a takarmánynövények és esetleg ipari növények olyan mérvű bevezetése, ahogyan azt a fejlett állattenyésztés megköveteli és a javult értékesítési viszonyok lehetővé teszik. Az ilyenformán előálló kenyérmaghiány megszüntetésére az anyaország olyan területeiről származó fölöslegnek jöhetnek tekintetbe, amelyek ott a gabonatermelésre kedvező viszonyok folytán fölöslegben rendelkezésre állanak.

Ezek alapján Erdély lényeges mértékben hozzájárulhat Magyarország mezőgazdaságában a termelési munka olyan megosztásához, amely a meglévő helyzeten túlmenően az egyes területek helyi adottságaival számotvetve, a közös termelési célok megvalósítása érdekében minden országrésznek a neki legmegfelelőbb termelési irányt írja elő. Az így nekijutó feladatokat Erdély természetesen csak akkor vállalhatja a maguk teljes egészében, ha ott az elmondottak szemelölt tartása mellett a gazdaságok talpraállítása és irányítása az üzemszervezés helyes alapelveinek megfelelő szemelölt tartásával előzetesen minden vonalon végre lesz hajtva.

### **Összefoglalás:**

Erdély mezőgazdaságának látszólagos visszamaradottsága elsősorban sajátos földrajzi helyzetében leli magyarázatát, amelynek következtében ez a terület ősidők óta önálló gazdasági berendezkedésre kényszerült. Ennek alapján Erdélyben a természeti viszonyokkal kapcsolatosan olyan termelési munkamegosztás alakult ki, amelynek keretében elhatárolhatókká váltak azok az övezetek, amelyekben belül a termelés az önellátás szempontjait szemelölt tartva más és másképpen alakult.

Ezeknek az övezeteknek megfelelően történt az illető zónákban a gazdaságok üzemi viszonyainak kialakulása is, úgy hogy a termelést megosztó övezetek az üzemi zónákkal is egybeesnek. Ilyen alapon a nemönellátó, önellátó és többlettermelő zónák gazdaságai átlagosan aszerint mutatnak eltérő üzemi viszonyokat, ahogyan önellátásukat a különböző természeti és közgazdasági viszonyoknak megfelelően be tudják rendezni. Ezzel kapcsolatban meghatározhatók azok a termelési arányok és üzemrendszerek, amelyek az egyes zónák gazdaságait jellemzik.

Az állattenyésztéssel, kapcsolatosan nagy vonásokban leszögezhető, hogy az erdélyi gazdaságok állatlétszáma hiányos és eredményes további fejlődés szempontjából kiegészítésre szorul. Ez a kiegészítés nem annyira az ígásállatlétszám irányában mutatkozik szükségesnek, mint inkább a haszontermelés szempontjából. A haszonállattartás felkarolása olyan irányban mutatkozik szükségesebbnek, amely a haszonállattartási ágak jelenlegi arányaiból adódik. Az alacsony állatlétszám egyéb lényegbevágó hátrányai mellett az istállótrágyatermelés szempontjából is nagy hiányt jelent, miután ezzel kapcsolatban útjában áll a növénytermelés okszerű kifejlesztésének és korszerű megszervezésének.

Az erdélyi gazdaságok épületfelszerelése, valamint gép- és eszközleltára is mutatnak hiányokat, különösen az anyaországi gazdaságokkal való összehasonlítás alapján. Forgótőke szempontjából nem állapítható meg számbavehető kiesés.

Erdély agrárpolitikájának okszerű útja az állattenyésztés megsegítésén alapul, amelyet elsősorban a megfelelő értékesítési lehetőségek megteremtésével lehet alátámasztani. A megfelelő jövedelmet biztosító állattartás a gazdaságok belső megerősödésén kívül maga után vonja az állatlétszám növekedésével kapcsolatosan a növénytermelés olyan irányú átszerveződését, amely képessé teszi a gazdaságokat a megnövekedett állatlétszám eltartására. A felszerelés többi részének hiányai idővel kerülhetnek pótlásra.

Magyarország agrárgazdaságának szempontjából Erdély az ország állattenyésztésének fejlesztése irányában juthat elsősorban tekintélyes szerephez, ebben a tekintetben természeti adottságai következtében mezőgazdaságának megfelelő átállítása után magához ragadhatja a teljes minőségi termelést és a mennyiségi termelés túlnyomó részét is. Ezzel a szerepével szerencsés módon kiegészítheti az ország egyoldalú gabonatermelésre berendezkedett területeit, amelyeknek feleslegei ott jó elhelyezést nyerhetnek.

Felelős kiadó Farkas Árpád gazd. akad. tanár  
Minerva Rt. Kolozsvár. Felelős vezető: Lengyel Albert igazgató.